

O HLEDÁNÍ VLASTNÍ IDENTITY A O BABÁCH JAGÁCH, JAK JE NEZNÁME

Sophie Andersonová:
Chaloupka na muřích nožkách
Z angličtiny přeložila Jana Hejná
Host, Brno 2023, 312 s.

Petra Schwarzová Žallmannová

Chaloupka na muřích nožkách anglické spisovatelky Sophie Andersonové tak trochu klame tělem. A právě to je jeden z důvodů, proč ji stojí za to číst. Obálka Melissy Castrillon i věkové doporučení nakladatele cílí především na skupinu čtenářů (zejména čtenářek) na prahu puberty. Chaloupka na obálce je růžová, lila a bronzově zlatavě stromečky a hvězdičky na fialovém podkladu se atraktivně blyští. Dole uprostřed stojí zády k publiku holka ve vlajících šatech. A kolem ní plot zdobený lebkami. To je skvělý mix, který u mladších dospívajících cílí do černého – slibuje romantiku podbarvenou hororovými tóny.

Čtenář(ka) je tedy chycen(a). Ale pozor, *Chaloupka na muřích nožkách* není jen další z řady tuctových fantasy povídanek, jimiž se knižní trh hemží, a rozhodně se nedá říct, že by staršího a/nebo intelektuálně náročnějšího čtenáře neuspokojila! Je to nejen jemný a svižný příběh, který díky výbornému překladu Jany Hejné plyne bez zadrnutí, ale zároveň jde o skvěle konstruovaný popis přechodového rituálu – bezstarostná dívka se mění v mladou ženu, a to se všemi možnými nástrahami, které jí na cestě k dospělosti mohou čekat. Ani tady to ale nekončí. Další zásadní rovinou příběhu je smrt. Nejde však o smrt děsivou a ponouřou. Posmrtný odchod je zde nahlížen neotřelým způsobem, nikoliv jako oplakávaný, dramatický konec života, ale jako Brána mezi dvěma světy, jako smírné rozloučení se s jedním důležitým obdobím a následný úlevný návrat k původní podstatě.

Vše se odehrává v proměnlivých kulisách částečně vycházejících z východoslovanské mytologie, se stopami odrazů blízkovýchodních reálií. S Chaloupkou se ale také dostaneme na romantické písčité pláže u oceánu nebo do krajiny jezer, připomínající Lake District v anglickém hrabství Cumbria, současný autorčin domov.

Inspirace Andersonové prýští z pohádek její pruské babičky, ale zároveň je živena potřebou nahlížet folklor současnými očima, vypůjčit si atraktivní postavu Baby Jagy a přetavit ji z nám známé podoby lidožravé babice do laskavé průvodkyně mrtvých. Tento překvapivý přerod tradičního pohádkového zloducha v jednoznačně kladnou postavu je možná dokonce zajímavější pro české publikum, odkojené *Krásou nesmírnou*, než pro publikum anglofonní, u nějž se dá předpokládat, že Babu Jagu vnímá jako mnohem méně příznakovou exotickou čarodějnici.

Dvanáctiletá Márinka bydlí v chaloupce na muřích nožkách s Babou, která doufá, že až přijde čas, předá jí své řemeslo. Baba je k Márince laskavá a chová se k ní jako k vlastní vnučce – Baba tu dostává až lidský rozměr, když přiznává, že vždycky toužila po rodině, ale nebylo jí přáno. Márinčin neočekávaný příchod je pro ni zcela zásadním milníkem a jejímu nastupujícímu dospívání čelí s tolerancí skutečně milujícího příbuzného.

Andersonová jde ale ještě dál a z Baby Jagy dělá babu jagu. Jaga se tedy stává povoláním či posláním s jednoznačnou funkcí: pomoci mrtvým, aby si v ohlednutí za pozemským životem uvědomili svůj přínos světu, s tímto smířením překročili práh Brány a vydali se na pouť ke hvězdám, z nichž se jejich duše zrodila. Jejich rozloučení je aktem krásným, doprovází jej hudba a lahodná večeře, kterou Baba servíruje ve své chaloupce na muřích nožkách.

Chaloupka samotná hraje roli výrazně důležitější, než bychom čekali. Nejedná se jen o mobilní stavení, ale o plně funkční kouzelnou bytost, která ač nemá dar řeči, oplývá intelektem i empatií. Chaloupka se sama rozhoduje, kdy vstane a odběhne na nové místo, kde čekají zástupy zemřelých, aby byli provedeni Branou, již ona sama z vlastní vůle ve svých útrobach otvírá a zavírá. Tvoří spolu s jagou, která ji obývá, jakousi symbiotickou dvojici, bez jejíhož sladěného fungování by nebylo možné mrtvé provázet.

Provázání mrtvých je také hlavní a životodárnou funkcí chaloupky – pokud se jaga rozhodne, že provázet nechce, tak jak to v určité fázi pubertálního vzdoru udělá dvanáctiletá Márinka, začne chaloupka chátrat, prská a usychá. Naopak dobře fungující chaloupka je plná životodárné síly, dokáže svým obyvatelkám impromptu vyšvihnout šlahounovou houpačku plnou kvítí, smát se okapem nebo smutné jaze láskyplně ovinout zábradlí kolem ramen. Chaloupky si dokážou vesele hrát se svými jagami (i jagy!), nebo dokonce i s jinými chaloupkami, rády spolu závodí, v případě nouze se dokážou skokem do vody při požáru uhasit, nebo dokonce dokážou chátrající kolegyni nabídnout pomocnou větev a přivést ji zpátky k životu. Antropomorfovaná chaloupka je hlavním zdrojem osvěžující komiky, která příběh plný úvah o smrti a vlastní nepatřičnosti ve vhodných chvílích citlivě odlehčuje a dobarvuje.

Je tedy otázkou, koho zde vnímat jako hlavní postavu. Je jí Márinka, která se snaží vymanit z předurčené životní dráhy jagy-průvodkyně, touží pochopit svou identitu, chce dělat svá vlastní rozhodnutí, ale klopýtá, naráží, podléhá pokušením světa živých, zraňuje své milované a dopouští se nezvratitel-

ných chyb? Márinka, která si bolestně uvědomuje, že nepatří do žádného ze tří světů, které se dotýkají její existence a jejichž je paradoxně důležitou součástí – není ani tak docela jagou, nepatří mezi mrtvé, ale ani svět živých není pro ni docela bezpečný? Nebo je to právě chaloupka, která se snaží zabránit dalším katastrofám způsobeným Márinčinou nerozvážností, poskytuje milující ochranu, ač sama trpí, a ve výsledku je to právě ona, kdo s těžkým srdcem dovolí Márince udělat osudný krok za hranici dětství a v nevyhnutelném pádu ji zachrání darem nejcennějším?

Chaloupka na muřích nožkách tedy, jako pravověrná klasická pohádka, promlouvá různými příběhy k různým složkám čtenářského publika a každý se může o tom, kdo je právě jeho hlavní hrdinkou, rozhodnout sám. Dospívající v ní najde jiná poselství než ten, který vstupuje do fáze životního bilančování. Pozornost každého upoutají jiné sociokulturní souvislosti, všimne si jiných nuancí emocionálního vývoje hlavních hrdinek a hrdinů.

Ač by se při výčtu všech rovin příběhu a popisu různorodého prostředí mohlo zdát, že se jedná o jakýsi zběsilý, pozornosti chtivý mišmaš, v němž se zmatečně prolíná folklorní pohádka, fantasy a dívčí román, není tomu tak. Ve své mnohobarevnosti zůstává Márinčin umně vystavěný příběh srozumitelný a nezahlcující. Bohatost kulis podpira sílu příběhu, kterému tím dává vyniknout a ukazuje ho zřetelně z mnoha různých úhlů. ■